

Însemnări asupra Răscoalei lui Horea în istoriografia pașoptistă

Prof. univ. dr. habil. Gabriel MOISA

Drd. Iulia VAISĂRHOFER

Universitatea din Oradea

Metodologia cercetării

Motivația alegerii temei

Obiectivele cercetării

Modul de lucru

Istoriografia problemei

Nicolae Edroiu - „Nicolae Bălcescu și Răscoala lui Horea” (1976); „Răsunetul european al Răscoalei lui Horea” (1976); „Centenarul Răscoalei lui Horea și publicistica românească din Transilvania. Aportul lui George Barițiu” (1984).

Pompiliu Teodor - „Istoriografia Răscoalei lui Horea” (1984).

Scrisul istoric pașoptist: succinte considerații

- Pentru generația de la 1848 „cultivarea istoriei se transformă într-o chestiune de interes național și trebuia să devină obiectul unei acțiuni comune” (Vasile Cristian - „Istoriografia pașoptistă”).
- Un factor definitoriu care a consolidat unitatea generației pașoptiste, dincolo de divergențele ideologice sau de convingerile personale, a fost imperativul istoric al trasării unei direcții clare în vederea realizării idealului național.
- Scrisul istoric a luat drumul unei veritabile încercări de educare a poporului și de mobilizare a românilor în jurul unui ideal național: unirea.
- Prin orientarea discursului istoric spre idealuri politice și sociale, această perioadă a oferit istoriografiei nu doar repere tematice, ci și o misiune: aceea de a contribui la afirmarea și unitatea națională a poporului român.

Imaginea Răscoalei lui Horea prin lentila istoriografică pașoptistă

- Răscoala lui Horea a reprezentat un subiect de interes pentru istoriografia pașoptistă.
- O parte a istoricilor și a intelectualilor pașoptiști au integrat răscoala în discursul identitar, reliefând nu doar dimensiunea socială, ci mai ales semnificația sa simbolică în lupta pentru drepturi și emancipare națională.

Țara Românească

Fig. 1 - Nicolae Bălcescu

CĂTRE EMIGRAȚIA MOLDO-ROMÎNĂ DIN PARIS

Chemare la unire: « Singurul principiu de viață, singurul principiu de mîntuire pentru noi ». Propune alegerea lui Constantin Negri ca șef unic al emigraților din Țara Romînească și Moldova; « Unire națională și libertate vrem ».

[Constantinopol, 8 martie 1849]¹

Fraților emigrați, munteni și moldoveni.

Fraților,

Gemînd supt aceeași crudă soartă, suferind aceleași chinuri, simțînd aceleași trebuințe, românii din toate părțile Romîniei se sculară într-acest an strigînd înaintea lumii: « libertate vrem ». Era însă o strigare care ar fi trebuit a o arunca mai nainte de orice alta; aceasta era: « uniunea noastră națională vrem ». Nu poate fi fericire fără libertate, nu poate fi libertate fără putere, și noi românii nu vom putea fi puternici pînă cînd nu ne vom uni cu toții într-unul și același corp politic. Unimea națională dar e singurul principiu de viață, singurul principiu de mîntuire pentru noi. Aceasta era credința politică a părinților noștri în luptele lor eroice. Barbații noștri cei mari, carii întrupară în sine individualitatea și cugetarea popoului spre a o manifesta lumii, trăiră, se luptară și periră martiri pentru această credință. Pentru dînsa Mircea cel Bătrîn și Ștefan cel Mare trag asupra patriei pustiirea și robirea turcilor; pentru dînsa Mihai cel Viteaz cade ucis în cîmpul Torda, pentru dînsa Șerban Cantacusino bea otravă; pentru dînsa Horia moarte cumplită pe roată suferă. Desele războaie între Moldova și Țara Romînească n-avură altă pricină; luptîndu-se pentru supremație, aceste țeri se luptau pentru unime. Telul acesta către care așinta părinții noștri trebuie să-l avem și noi; și fiindcă noi îl uităram, fiindcă nu lucram împreună, nu ne înțelesăram împreună și nu ne scularăm cu toții deodată strigînd împreună: « unire națională și libertate vrem », strigările noastre succesive, izolate, slabe fură înăbușite sau întoarse într-alte direcții și dușmanii nației întină sfîntul pămînt al patriei noastre.

CĂTRE WLADISLAW ZAMOJSKI

Despre necesitatea federalizării Ungariei, Poloniei, Croației și țărilor romîne. Despre condiția fundamentală a federalizării: egalitatea între naționalități. Necesitatea transformării Ungariei « istorice »; contestarea pretinsului drept istoric al statului maghiar feudal. Propune demarcarea teritorială a naționalităților după principiul majorității, unirea acestora, independent de ce state aparțin, organizarea lor aparte, apoi federalizarea într-un stat unitar confederat.

Paris, le 1er juillet 1850

Monsieur le Comte,

J'ai lu attentivement la relation que vous m'avez fait l'honneur de me communiquer et je me conforme à votre invitation, en vous faisant part de mon opinion sur une question, dont l'importance est aussi grande, aussi vitale, pour nous autres Roumains, que pour les Magyars et les Polonais.

Vous me permettrez, Monsieur le Comte, de ne pas m'étendre sur les dispositions générales du plan, étant occupé en ce moment-ci de traiter le sujet dans un écrit à part, avec tous les développements qu'il comporte et de me tenir strictement aux points qui concernent les Roumains.

Les organes intelligents des différentes émigrations, qui se sont trouvés l'hiver passé en Turquie, ont tous senti que la fédération seule était la voie de salut des nations opprimées; en conséquence, ils admettent logiquement dans ce pacte la Hongrie, la Pologne, la Croatie, la Serbie et les Pays Roumains. Qui dit fédération, dit solidarité d'intérêts, de droits, de charges et de bénéfices; en ceci l'expérience nous a fait faire un pas immense. La similitude de l'histoire et des destinées de la Pologne, de la Hongrie, de l'Italie et des Pays Roumains prouve supérieurement que la solidarité seule peut garantir leur existence à venir, car ce sont les querelles de voisinage, la confusion des races, les guerres d'ambition qui nous ont tous affaiblis, puis livrés successivement aux Turcs, aux Autrichiens et aux Russes.

Cependant, Monsieur le Comte, je crains que la leçon du passé ne soit pas prise dans toute la considération qu'elle mérite, malgré sa gravité, et dès les premières lignes de la relation, que vous m'avez fait l'honneur de m'envoyer, je suis obligé de m'arrêter et de vous prier de m'éclairer

CĂTRE COMITETUL DE CONDUCERE
A EMIGRAȚIEI MAGHIARE DIN PARIS

Despre însemnătatea principiului național. Despre situația precară a naționalităților din Ungaria. Despre legitimitatea luptelor duse de români pentru a câștiga egalitatea de drepturi. Propune organizarea unei confederații dunărene pe baza egalității de drepturi a tuturor națiunilor. Despre principiile generale ale organizării interne.

[Paris,] février 1851¹

Le mouvement qui s'accomplit dans l'humanité depuis 89 tend à la destruction complète de l'œuvre de la conquête du moyen-âge; d'une part, le parquelage des classes superposées les unes aux autres, d'autre part, l'agglomération forcée des races sans affinité et sans liens entre elles; et comme tel il se résume dans cette double formule: *Liberté, Égalité, Fraternité pour les individus ; Liberté, Égalité, Fraternité pour les nationalités.* 5

En effet, la Nationalité est la forme la plus développée, la plus accomplie de la vie des races; elle survit souvent à l'indépendance et seule peut la reconquérir. Elle est la *légitimité des peuples*. Aussi voyons-nous les peuples tenir davantage au maintien de leur nationalité qu'à la conquête de la liberté politique. L'histoire récente de la Hongrie en est une preuve; pendant que les Magyars luttaient héroïquement contre l'Autriche pour leur liberté nationale, les autres peuples de la Hongrie dont ils s'obstinaient à méconnaître les droits, refusaient la liberté politique qu'ils leur offraient et se ralliaient à l'Autriche qui leur promettait ce qu'ils désiraient, ce qu'ils prétendaient avant tout: *la reconnaissance de leur nationalité.* 10 15

Ce fut une faute et un malheur. La conquête en Hongrie ne traversa pas, en effet, les mêmes phases que dans l'Europe Occidentale; les Magyars, devenus maîtres des pays, ne purent ni s'assimiler les peuples conquis ni se fondre en eux. Les trois races: Magyare, Roumaine et Slave conservèrent leurs mœurs, leur langue, leur religion, s'éloignant chaque jour davantage les unes des autres, jusqu'à ce qu'aujourd'hui elles se retrouvent, après 1000 ans, face à face, comme au jour d'Arpad et les armes à la main. 20

De toutes les races aucune ne fut plus maltraitée, mais aucune non plus ne lutta avec plus de persistance pour son affranchissement, que la race Roumaine. Dès 1438, nous voyons les Saxons, les Hongrois et les Sicules de la Transylvanie former une ligue contre les Roumains. On ne 25

Fig. 2,3,4 - Mențiuni referitoare la Horea în corespondența lui Nicolae Bălcescu

Transilvania

Fig. 5 - George Barițiu

Acésta fóia ese
cate 3 cóle pe luna
si costa 2 florini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
10 franci cu porto
postel.

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentulu se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonéza la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiu, séu prin posta
séu prin domni co-
lector.

Nr. 24.

Brasiovu 15. Decembre 1871.

Anulu IV.

Sumariu. Despre istoria revolutiunei Horaiane. — D-sale dn. autoru alu bros. intit.: Junctionea calilor ferate ale Romaniei si ale Ungariei si Transilvaniei etc. — Una cestiune d'in economi'a nationale. (Continuare). — Colectiune de diplome istorice transilvane. (Continuare). — Beutarele spiritoase. — Delegatiunea societatii academice rom. — Deschidere de abon. la Transilvani'a.

Despre istoria revolutiunei Horaiane.

Sunt mai multi ani de candu istoricii magiari si sasi au inceputu a se interesa de istoria revolutiunei Horaiane d'in mai multe puncte de vedere. Pre candu romanilor le era interdisa cu rigóre inca si pronuntierea numeloru Hora, Closca si Crisianu, compatrioti de ai nostrii d'in alte nationalitati aduná barbatesce documentele scrise, d'in care se se póta compune istoria acelei catastrofe transilvane, cumu si acelea sciri informativ, câte apucaseru a esá la tipariu sub imperatulu Iosifu II. Ce e dreptu, cá cu tóte acestea lucrari preparative, neci altora nu le era permissu a publica prea multe lucrari d'in acea epoca, de aceea istoriografii trecea pàna acuma preste densa in fnga, cá si cumu s'aru teme de ea. Mai in scurtu, era si acea epoca maltratata cá si multe altele d'in istoria Transilvaniei, pentrucà asia cerea „consideratiunile politice mai inalte.“ Istoria trecea de studiulu celu mai periculosu pentru statu, éra cu respectu la romani, ea era considerata de adeverata crima. Dupa mórtea episcopului Ioanu Bobu, in an. 1830 capitulu d'in Blasiu cu vicariulu seu Ioanu Lemeni in frunte, decise a ridica in liceulu d'in Blasiu una catedra pentru istoria generale, care pàna atunci nu se propunea, pentrucà propunerea ei nu era permissa. Gubernulu d'in acelu tempuri a interdisu blasianiloru infientierea acelei catedre. Alesu fiindu I. Lemeni de episcopu, elu introduse mai antaiu studiulu istoriei generale in liceu, éra cu propunerea ei insarcinà pe junele Simionu Barnuti in modu provisoriu, pàna ce vení dela Vien'a Ioanu Rasu, auctoriulu Icoanei pamentului, carele d'in an. 1834 inainte propuse istoria in calitate de professoriu publicu ordinariu, inse numai cu concessiunea episcopului si in contra volientiei gubernului, in carele pàna pe la an. 1848 functioná si episcopulu ungurescu romano-catolicu in calitate de consiliariu. Acelu episcopu isi arrogá siesi in modu necalificabile, dreptulu si functiunea de inspectoriu supremu alu toturoru scóleloru d'in Transilvani'a. Pe atunci siedea pe scaunulu episcopiei r. catolice unu secuui, anume Nicolae Kovács. Acelu omu vediendu cá blasianii nu voliescu a se lasa de planulu loru de a propune si propaga cunosciintiele istorice, in una d'in siedentiele gremiului guberniale

pronuntiasse memorabilele cuvante: Historia est oculus mundi, ideoque valachis interdicendum est hoc studium. Istoria este ochiulu lumei, de aceea studiulu ei trebue se'lu interdicemu romaniloru.

Cu càtu mai virtosu dara era se fia interdisa romaniloru istoria epoei horaiane. Éta inse cá a totu-potentele spiritu alu tempului a spartu drumu largu inca si pe acestu campu, pre càtu de frumosu, pre càtu bogatu si plinu de invetiaturele cele mai salutarie, tocma pre atàtu de puçinu cultivatu aici la noi. O de amu sci noi se pretinimu tempulu acestoru puçini ani, carele ne fu destinatu prin providentia pentru repausu spirituale si reculegere, cá se arancamu fundamente mai bune venitoriului nostru, decàtu era ele aruncate in 1848 si chiaru in 1867. O de ne annu sci pretiui istoria in tóte partile ei.

Éta cá si istoria epoei horaiane se vede scrisa si publicata pe largu destulu; numai nu in limb'a nóstra nationale. Duoi magiari, unulu renumitu cá surcellu alu unei familie aristocratice odeniora romane, mai tardíu cu totulu renegate, de rangu superioare, éra altulu renumitu prin eruditiunea sa si prin aceea ce se afla nespusa de raru, prin spiritulu seu de impartialitate, au scrisu pàna acuma istoria revolutiunei horaiane, fiacare d'in punctulu seu de vedere, ambii inse asia, in càtu romanii in totu casulu sunt datori sie si patriei loru cu luarea in cea mai de aprópe consideratiune a ambeloru scripte care se voru cita indata la loculu acesta: Inca lipsesce multu pàna se fia cunoscuta deplinu acea epoca memorabile, care pentru locuitorii tiei nóstre a fostu órecumu precursórea revolutiunei francesci; atàta inse càtu se vede publicatu in acelea duoe opuri, deschide cale largu, pentrucà pe urm'a loru se afle si se cunósca cineva indieciitu mai multu.

Cartile de care ne este vorb'a pórtu titlulu: A Hórá-támadás története. Irta id. Gróf Teleki Domokos. Pest, 1865. Kiadja Rath Mór. Adeca: Istoria revolutiunei lui Hora. Scrisa de comitele Dominicu Teleki sen. 8° mare, pag. 183.

Summariulu acestui opu este:

Prefatiune I—X pag.

Istoria revolutiunei lui Hora pag. 1—110.

Scar'a séu indicele documentelor relative la re-

Acésta fóia ese
cate 3 cóle pe luna
si costa 2 florini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
1 galbenu cu porto
postel.

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentulu se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonéza la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiu, séu prin posta
séu prin domni co-
lector.

Nr. 8.

Brasiovu 15. Aprile 1872.

Anulu V.

Sumariu. Prenderea capiloru revolutiunei romanesci 1787/8. — Dictionariulu si Glossariulu societatei academice romane. — Colectiune de diplome istorice transilvane. (Continuare). — Procesu verbale. — Publicarea baniloru incursi. — Contribuiri la fondulu academice romane.

Prenderea capiloru revolutiunei romanesci 1787/8.

In fine revolutiunea fu innadnsita prin puterea armatei imperatesci, ajutata prea bene de gros'a nesciintia, de lips'a disciplinei si a comandantiloru carii se fia fostu dotati cu experientia; adaogemu si lips'a cea mare de arme si — tradarea. Pentru cá inse tiér'a se fia sigura de repetirea revolutiunei celu puçinu pentru acelea tempuri, auctoritatile publice cautá tóte miidulócele si calile, pentru cá se póta pune man'a pe celi trei romani carii trecea de capi si conducatori ai revolutiunei, adeca Nicolae Ursu supranumitu Horia, nascutu d'in comun'a Albacu, omu cá de 54 de ani, Ioanu Closca nascutu d'in Carpenisiu, cá de 30 de ani, si Nicolae Christea supranumitu Crisianu.

Dupace insurgentii romani fuseru batuti si respanditi, conductorii loru inca au fostu parasiti mai de toti ómenii loru. Atunci acestia isi cautara scapare in codrii cei seculari ai muntiloru. Anume Horia si Closca s'au trasu in muntele Scorasietu, situatu d'incolo de Albacu, in distantia cá de duoe miliarie. Acolo petrecea ei in una casciora, séu mai bene coliba, coperita cu frundiariu de pinu. Acelu locu de scapare ilu sciá numai càtiva ómeni credentiosi ai acelor nefericiti, prin urmare intre alté impregiurari ar fi fostu aprópe imposibile de a'i afla in acelea locuri ascunse si departate. Deslegarea acestei probleme fu commissa vice-colonelului Kray, germanu de origine, inse in servitiu la regimentulu alu II-lea de pedestrime secuiesca confinariu.

Vice-colonelulu Kray cá strainu in Transilvani'a, nu cunoscea neci-decumu locurile si tienuturile d'in muntii apuseni. Elu inse chiamá la sene indata dupa spulberarea ostiloru romanesci pe silvicultoriulu imperatescu (k. k. Waldbereiter), anume Antonie Melzer, carele in acea calitate a sa cunoscea prea bene muntii d'in tienuturile Campeniloru*) si de altu-mentrea inca cá unui nemtiu, i se apretiá multu lealitatea. Luandu Kray cart'a cea mare topografica a muntiloru apuseni si desfacundu-o inaintea lui A. Melzer, ilu intrebá pe acesta, cá cumu crede elu cá s'ar potea incongiura si prenda Horia prin ostasime

in aceli munti. Padurariulu Melzer informá mai antaiu pe Kray despre estensiunile si distantiele acelor munti intre sine si cu respectu la regiunile invecinate, apoi respunse cá lui i s'ar parea lucru imposibile cá ostasimea se póta strabate, incongiura si cerceta locurile acelea, unde tóta tufa, tóta scorbur'a de arbore, cumu si speluncele (pescérule) si desimea estrordinaria a codrului dà locu de scapare unui fugariu; elu inse crede cá este si periculosu cá se intre ostasii prin codrii, acuma in capu de érna, candu muntii sunt coperiti cu nea grósa. Intr'aceea Melzer aflandu dela v. colonelulu Kray sum'a premiului ce s'a pusu pe capetele conducatoriloru, ii recomandá unu altu planu mai siguru. Eu speru, dise Melzer, cá vomu potea pune man'a pe corifeii principali ai valachiloru prin ómenii mei celi mai fideli si anume prin padurarii mei, pentrucà, adaose Melzer, „este bene cá corbu la corbu se scótia ochii.“ Adeca atàtu padurarii càtu si ómenii celi mai credentiosi ai lui Melzer era totu romani, cá si Horia, Closca si Crisianu, si cá toti celilalti, carii se sculasera pentru libertatea poporului d'in jugulu celu mai barbaru alu sclaviei. Melzer mai recomandá lui Kray, cá pentru asecurarea rezultatului, si spre a fi in ajutoriu padurariiloru*), se tramita unu despartimentu de ostasime in pótele muntiloru si se o asiedie la unu satu mai apropiatu, de unde se le fia mai indemana a patrula prin pregiuru. Invoinduse Kray si Melzer asupra planului, acesta chiamá apoi la sine pe siepte romani d'in comun'a Albacu (Nagy-Aranyos), carii cunoscea prea bene aceli munti si regiunile de prin pregiuru, éra de Horia inca se potea apropia mai usioru, pentrucà acestia fusesera amicii lui.

Aceli siepte romani castigati de Melzer pentru cá se'si vendia sangele propriu pe bani de auru, convenira cu totii la loculu numitu Gur'a-Rezei, unde consultanduse mai antaiu asupra esecutarei planului, plecara apoi cu totii la munte. Sambata in 25. Dec., adeca in dio'a de Craciunulu nou, Kray espedá spre munti unu despartimentu compusu d'in regimentulu alu duoilea secuiescu de pedestrime sub comand'a locutenentelui primariu Vaida, si d'in regimentulu

*) Carii in muntii apuseni portá nume slav. de gornici, gvornici, dvornici.

*) Ungur. Topánfalva.

Acésta fôia ese
cate 3 côle pe luna
si costa 2 fiorini v. n.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
memembrii 3 fr.
Pentru strainatate
1 galben cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fôia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentulu se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonéza la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiu, séu prin posta
séu prin domnii co-
lectorii.

Nr. 9.

Brasiovu 1. Maiu 1872.

Anulu V.

Sumariu. Sententiele de mórte si essecutiunile capiloru revolutiunei dela 1784. — Blasiu in 30. Martie 1872. — Colecțiune de diplome istorice transilvane. (Continuare.) — Date de mare importantia. — Rugaciune. — Contribuiri la fondulu academiei romane. — Bibliografia.

Sententiele de mórte si essecutiunile capiloru revolutiunei dela 1784.

Din câte s'au comunicatu pâna acilea in acésta fôlia despre revolutiunea romanésca dela 1784, s'a vediutu si atâta, că imperatulu Iosifu II. inea mai inainte de suppressiunea totale a revolutiunei denu-mise de comissariu inquisitoriu si essecutoriu in Tran-silvani'a pe comitele Ant. Jankovics (Iancovicu), de natiune serbu, éra dela armata ii dede collegu pe generariulu Papilla, despre carele unulu Ios. Gábri disese in una epístola scrisa câtra Emericu Daniel la Rom'a in 12. Ianuariu 1785, că „ar fi unu ro-manu prea bunu.“ Despre comissariulu guberniale Mich. Bruckenthal scimu, că acela era sasu curatu. Imperatulu Iosifu adeca cunoschendu fórte bene gra-dulu extraordinariu alu urei celei inflacarate si alu ferósei vindicte de care colcaia ungurimea in contra romaniloru, a ingrigitu pre câtu numai a potutu, că pedepsirea romaniloru insurgenti trantiti la pamentu se dependa pre câtu se potea mai pucinu dela jude-catori de nationalitate magiara. D'in acésta cauza s'au si auditu apoi multime de incriminari ridicate mai alesu d'in partea classiloru privilegiate magiare, nu numai asupra comissariloru imperatesci, ci si de adreptulu asupra persónei monarchului, precumu recunoscu si affirma chiaru si desu citatii scriptori magiari Dominicu Teleki si Alessandru Szilágyi cu mai multe documente. Clasea privilegiata adeca a-steptá, cerea si pretendea că se fia spendiurati, trasi in tiepa si franti pe róta câtu s'ar potea mai multi romani, séu inca mai bene toti, câtu cadiusera in ma-nile invingatoriloru. Imperatulu inse a datu commis-siunei sale instructiuni cu totulu oppuse acelei selba-tece dorintie. Dupa opiniunea imperatului cineva tre-buea si in casulu acela se se crucifiga, inse numai cinevá, duoi trei, éra altii avea se'si ia pedepse multu mai usióre, si numerulu celu mai mare alu romani-loru insurgenti era se se bucure de favórea unei amnestii generale. Acésta este dupa a nóstra price-pere essenti'a, succulu instructiuniloru imperatesci, carele cunoscea de minune tier'a, pe poporu si pe boieri. In acestu spiritu avea se conduca si Janko-vics lucrarile comissiunei. Asia dara comissiunea numita a lui Jankovics dela presedintele seu, tre-

cându dela Deva la Alb'a-Iuli'a, adeca d'in comita-tulu Hunedórei in comitatulu Albei inferiøre, aici cá si d'incolo, despartí pe insurgenti in trei classi. In prim'a classe cadiura nefericitii capi séu condu-catori, in aduo'a intrara aceia despre carii s'a cre-diutu că participasera de buna voia la revolutiune si că au spoliatu pe unde au trecut, ori-că au ono-ritu si au datu focu, éra in a trei'a se renumerara acei romani despre carii s'au adeveritu că aru fi fostu indemnati si sedusi de altii. In acelea díle se aflá prinsi in Deva preste 200, éra in Alb'a preste 400 de romani. Comissiunea luà in cercetare, séu cumu se díce pe francesce, in anchetta, pe toti acei romani arestati, unulu câte unulu. Dupa acésta Jankovics aflá cu cale cá se dimitta, a si dimissu d'in celi are-stati la Deva pe 94, éra d'in cei detienuti in Alb'a pe 266 de romani, computandu-li-se cá pedépsa tem-pulu câtu au statu in prinsóre. Preste 240 câtu au mai remasu detienuti cá pusi in aduo'a classe, au fostu dati in manile tribunaliloru municipali compuse totu numai d'in privilegiati, cá se'i judece acelea si se'i pedepsésca trupesce, inse cu restrictiune, cá mai multu de 60 de betie se nu capete neci-unulu, éra dupa aceea se fia dimissi pe la casele lorú cá si celilalti, pentru cá se'si védia de familii si de ama-rulu lorú ce'i mai asteptá in conditiune de sclavi.

Precumu s'a observatu si mai susu, acestea dis-positiuni ale lui Jankovics si Papilla facura fórte multu sange reu si revoltara spiritele boieriloru,*) intocma precumu se revoltá si in an. 1849, candu generariulu polonu Bem interdica strinsu si impe-decá pre câtu numai potea, manifestarea urei natio-nale priu furci, sabia si glontiu. Dara in fine voli'a cea energiósá a imperatului Iosifu II. a trebuitu se se implínésca. Comitele Jankovics supuse la prea-nalt'a cunoscintia totu rezultatulu dispositiuniloru sale prin relatiune submissa de dato 2. Fauru 1785.

Cu tóte acestea, séu tocma d'in cauzele susu atense, positiunea comissiunei imperatesci era cu atâta mai grea, cu câtu de alta parte poporulu ro-manescu, necumu se'i intre in capu că elu ar fi fa-cutu vreunu reu mare prin acea insurrectiune a sa, dara neci nu voliá se creda că capii revolutiunei aru

*) Szilágyi pag. 224—225.

Fig. 9 - Al. Papiu Ilarian

ACTA ET RELATIONES
DE
FUNESTISSIMO TUMULTU TRANSYLVANICO

QUEM
PRAEDO HORA ALIAS NIKULA URSZ
DUX REBELLIIUM VALACHORUM

CUM

KLOSZKA IVON CSURI

EXCITAVIT

MDCCLXXXIV.

FIGURIS ILLUSTRATA.

ACTE SI RELATIUNI
DESPRE
FUNESTA RESCOLA DIN TRANSILVANIA

ATITIATA DE
PRADATORIULU HORIA SEU NICULA URSU
DUCELE REBELILORU ROMANI

CU

I U O N C L O S C A

LA

MDCCLXXXIV.

CU FIGURI.

Fig. 10 - Broșura „Horea și Cloșca”, cuprinsă în lucrarea „Tezaurul de monumente istorice” (1864)

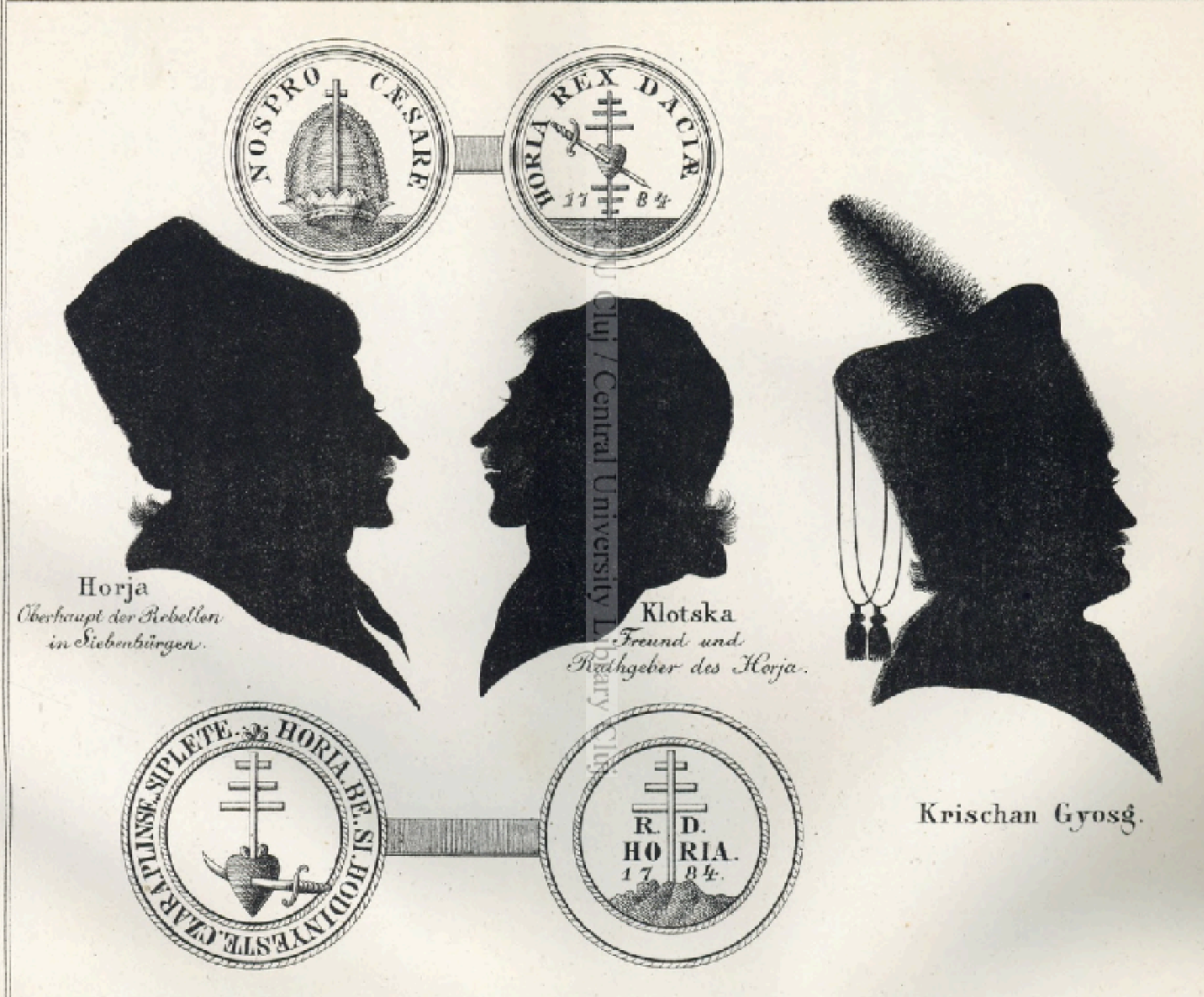

Fig. 11, 12 - Câteva ilustrații referitoare la Horea, Cloșca și Crișan
cuprinse în „Tezaurul de monumente istorice” (1864)

In Wien zu haben bey Antonius Aloyßius Hohnle, Kupferst.

Fig. 13 - Alexandru Sterca-Șuluțiu

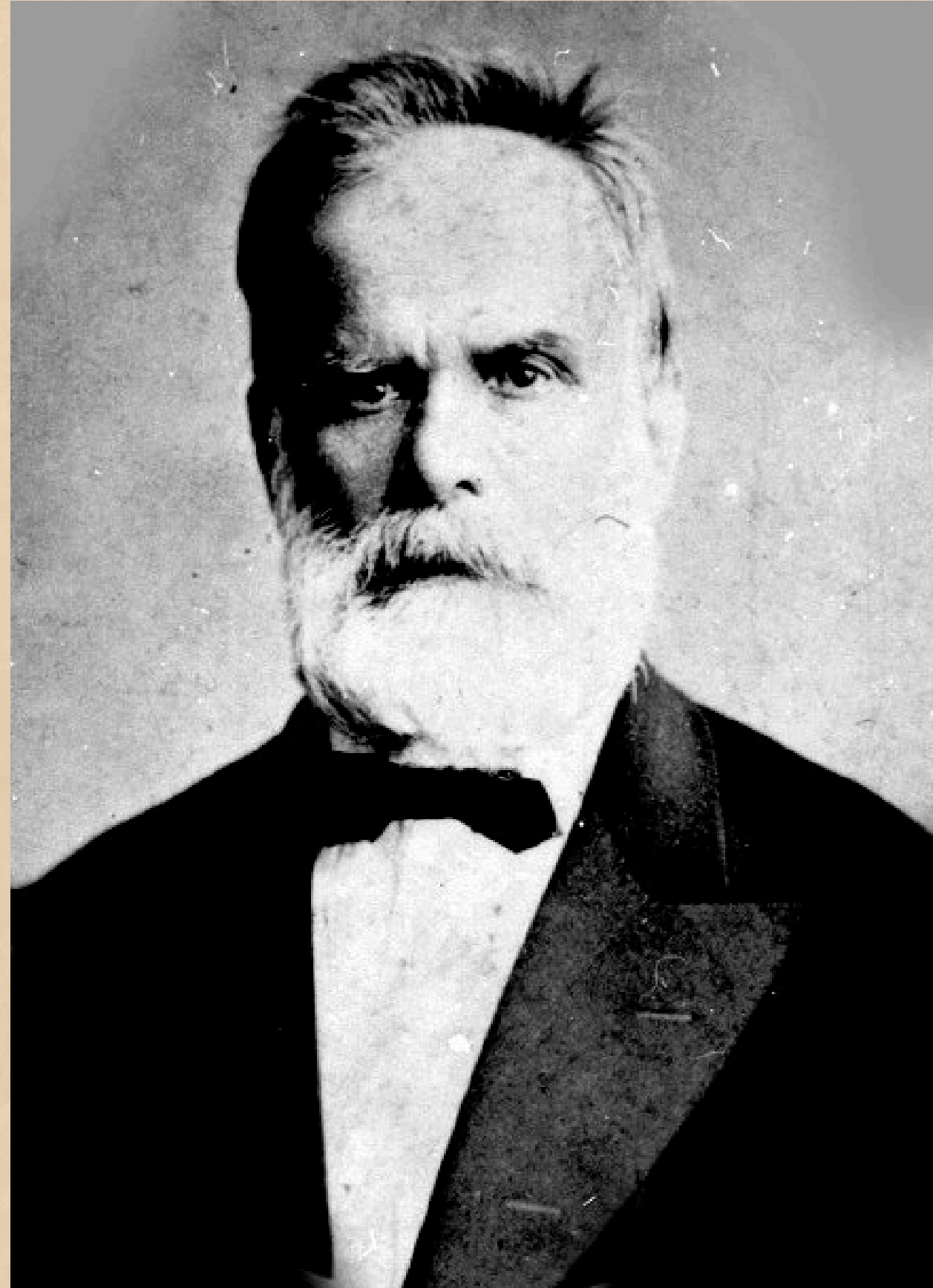

Fig. 14 - August Treboniu Laurian

Fig. 15 - Timotei Cipariu

Lucru ce s'o întâmplat
 Pe Criș și'n Câmpeni în sat:
 La Abrud, oraș frumos
 Și pe țară mai înjoș:
 La Ighiu și la Cricău
 Pe sub munți până'n Trăscău.
 Acum mă rog de ascultare
 Să vă spun astă 'ntâmplare:
 Că având Crișenii neyoie
 Că nu le făceau Domnii pe voie
 S'au vorbit ca între hoți.
 Să-și omoare Domnii toți.
 Că din domni și domnișori
 Să nu lese nici feciori.
 Incepând din Mihăleni
 Și o venit până 'n Câmpeni.
 Cu hognogi, cu căpitani
 Și s'o băgat toți la Șpan.
 Cum pre Șpan și Doamna Lilă
 Să-i omoare fără milă.
 Și venind încă Crișeni
 Mestecați cu Albăceni,
 Cu porunci date crăești
 Domnului dela Niculești
 Și craiu fiind un Niculesc
 Pe care Horia-l numesc:
 Și cu puști și cu piștoale
 Pagubă că's toate goale
 Care și mai multă oaste
 Moare fugind pe coaste.
 Dară Albacenii urși

Domnii fug fără hinteu,
 Lasă plăcinte calde 'n masă
 Și-o luă pe după casă.
 Când iar pe la Hălm giu
 Domnii se..... în nădragi
 Șed domnii robi în cetate
 Pentru bruma dereptate
 Care era Domni mai mici
 Ședea cu puștele 'n brânci,
 Care era Domni mai mari
 Ședea toți pe cai călări
 Da Români-i ferăia

— — — — —
 Cum și un om nu prea 'nalt
 Ș'o fost o țară împărat,
 Horia din gură grăia:
 O cinstită oastea mea
 Cei cu puști și cu pistoale
 Stați voi toți mai jos la vale
 Da cei cu arme mai late
 Stați voi și mai pe departe
 Deți vedea care cumva
 Care 'n cătrău lți pleca!
 Horia șede și horește
 Țara plânge și plătește.
 Domnii dorm cam iepurește
 Horia merge și stârnește
 Cloșca șade și horește.

— — — — —
 Până scoate cloșca pușii
 Ne înjugară Săcuii
 O Horia, înălțate împărate
 Cum te luară de spate
 Și 'n Belgrad te-au dus în cetate
 Unde șezând în casă la sfat
 Domnii așa te-au judecat
 Că tu cu roata în două te-ai tăiat.....

Fig. 16, 17 - „Poezia despre Horea”, publicată de Iosif Naghiu în „Pagini literare” (1943)

Concluzii

Totalul lucrărilor identificate

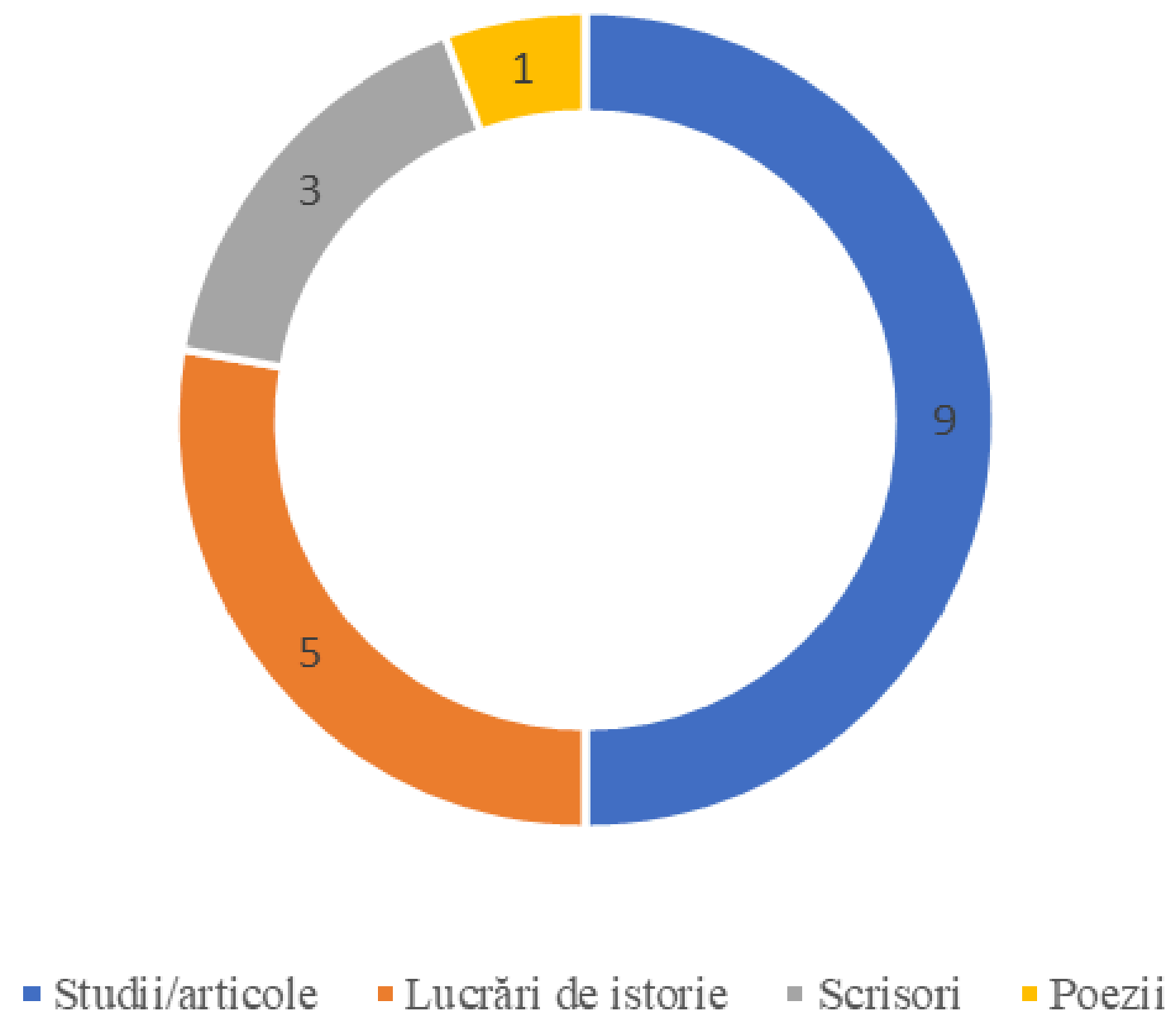

Fig. 18 – Totalul lucrărilor identificate ca fiind reprezentative pentru obiectul nostru de cercetare

Concluzii

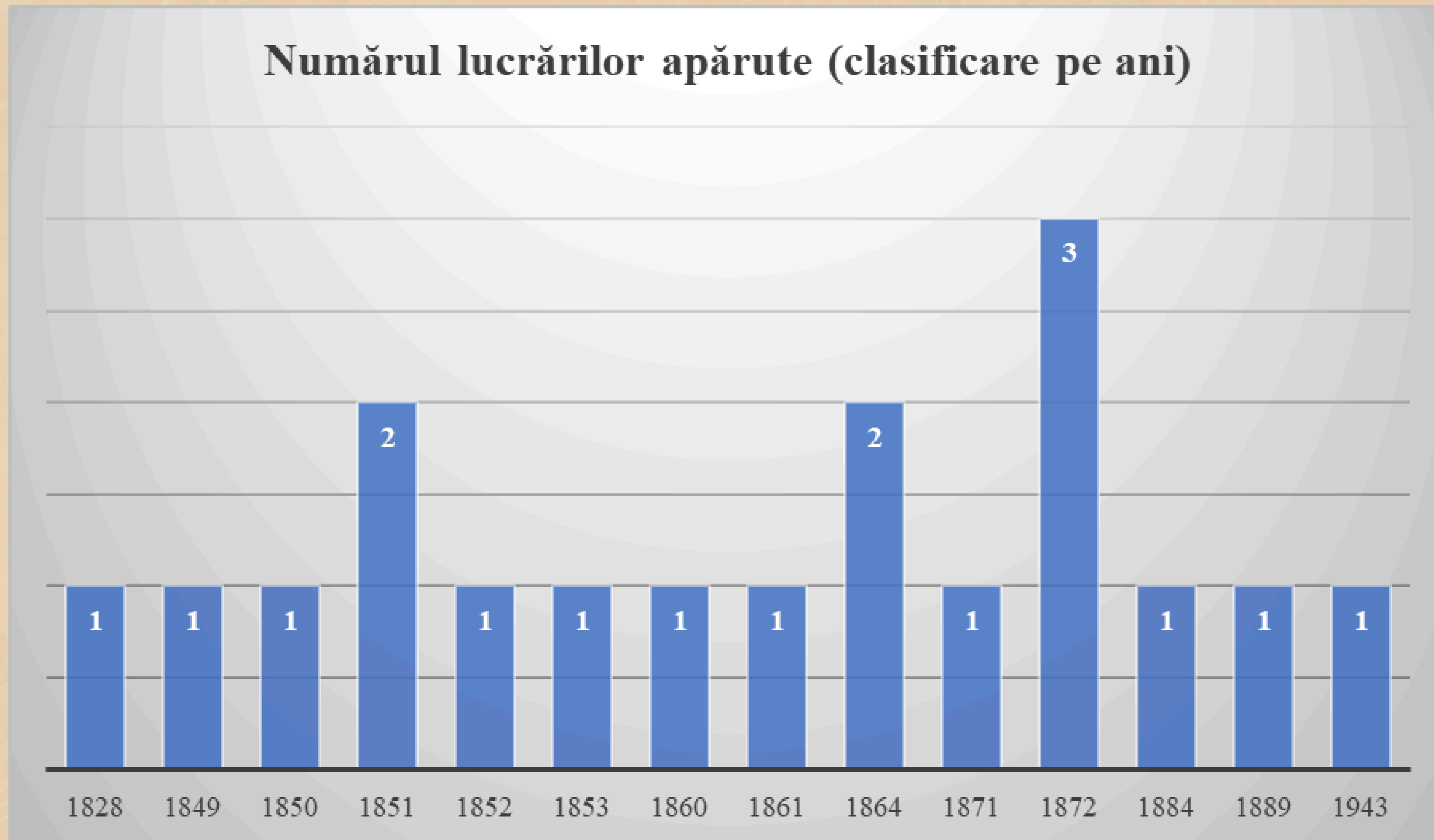

Fig. 19 – Numărul lucrărilor apărute (clasificare pe ani)

Concluzii

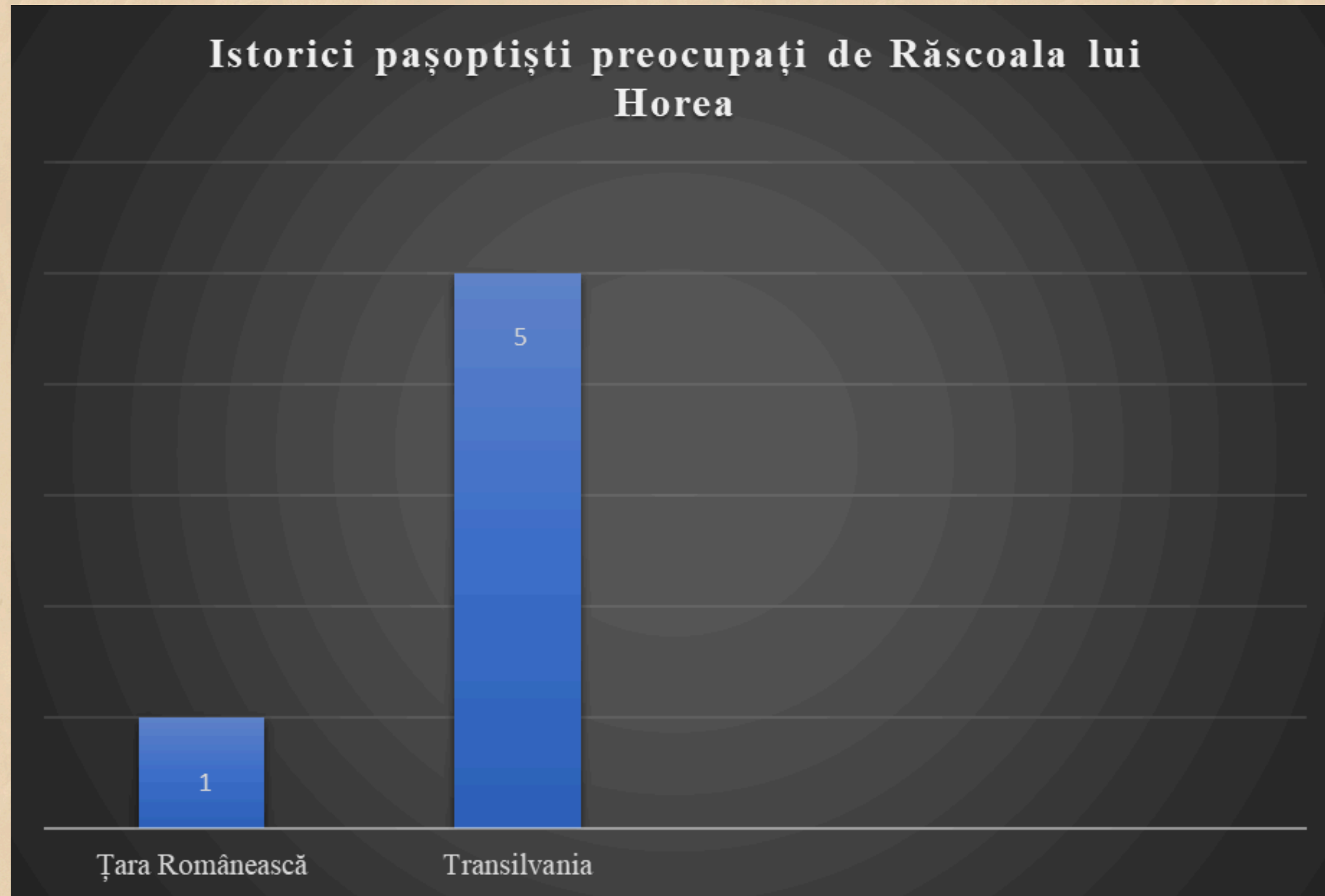

Fig. 20 – Numărul istoricilor pașoptiști preocupați de Răscoala lui Horea

Vă mulțumim!

